

BETLEHEMEZÉS A ZENTAI THURZÓ LAJOS ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN

NATIVITY PLAYS AT THE THURZÓ LAJOS
PRIMARY SCHOOL IN SENTA
VITLJEJSKE IGRE U OSNOVNOJ ŠKOLI
„TURZO LAJOS” U SENTI

NAGY ÉVA

MA, tanító-mester

Thurzó Lajos Általános Iskola, Zenta, napközis tanító
szuromieva09@gmail.com

ÖSSZEFOGLALÓ • A tanulmány a zentai Thurzó Lajos Általános Iskolában több mint két évtizede működő betlehemes csoport tevékenységét vizsgálja. A kutatás célja annak bemutatása, miként jelenik meg a karácsonyi ünnepkör egyik legjelentősebb dramatikus népszokása az iskola intézményes keretei között, valamint hogyan értelmezhető a jelenség a reprezentációs folklorizmus elméleti keretében. A kvalitatív módszerrel – strukturált interjúk segítségével – végzett vizsgálat feltárja a betlehemes játék szervezésének folyamatát, a szövegkönyv kialakításának elveit, a szereposztás és a jelmezkészítés gyakorlatát, továbbá a fellépések közösségformáló és pedagógiai hatásait. Az elemzés rámutat arra, hogy az intézményről intézményre járó előadás nem a hagyományos házról házra járó betlehemezés folytatása, hanem színpadra vitt népi kultúra, amely ugyanakkor tudatosan törekszik a zentai betlehemes hagyomány szöveg- és motívumkincsének megőrzésére. A tanulmány megállapítja, hogy a betlehemezés az iskolai közösségben identitásformáló, értékközvetítő és közösségépítő szerepet tölt be, miközben a helyi kulturális örökség élő továbbadásának egyik fontos színtere.

KULCSSZAVAK • betlehemezés, folklorizmus, reprezentációs folklor, iskolai hagyományőrzés, zentai néphagyomány, közösségépítés

BEVEZETÉS

A kutatás¹ a karácsonyi ünnepkör egyik aspektusával, a betlehemezéssel foglalkozik a zentai Thurzó Lajos Általános Iskolában. Bemutatásra kerül, hogyan alakult ki ez a több mint két évtizedes szokás az intézményben, hogyan készültek el a szövegekönyvek és a jelmezek, és milyen kihívásokkal néztek szembe a népszokás fenntartói az intézményi környezetben. Gyermekkoromban magam is részt vettem a Thurzó Lajos Általános Iskolában zajló betlehemezésen, s még mindig emlékszem, milyen kötelezettségekkel, kemény munkával, és ennek ellenére mégis mennyi vidámsággal járt együtt e dramatikus népszokás megtanulása és előadása. Arra viszont csak a múlt évi dolgozatom adatgyűjtése közben döbbsentem rá, hogy milyen kihívásokkal jár mindez a pedagógusok számára. A kutatásomban azt vizsgáltam, mennyire lehetséges az iskola intézményében alsós tanulók számára átadni a néphagyományokkal kapcsolatos ismereteket a karácsonyi időszak alatt. A kutatást *Karácsony-reprezentációk az iskolában – A Thurzó Lajos Általános Iskola alsós osztályainak példája* című dolgozomban (NAGY 2024) fejtettem ki részletesen. Ekkor jöttem rá, hogy a pedagógusok mennyire komolyan veszik a betlehemi játékot, hogy milyen körültkintő alapossággal készül a szövegekönyv, történik a szereposztás, a kellékek elkészítése és maga a fellépés. Mindezzel összefüggésben kutatásom célja, hogy a pedagógusok nézőpontjából mutassam be a betlehemezés szerepét az oktatás és a zentai Thurzó Lajos Általános Iskola kontextusában. Az elemzés során kíváncsi voltam arra is, hogy az intézményben játszott betlehemi játék szervezői mennyire ragaszkodnak a hagyományokhoz, illetve miben változtattak rajta, hogyan alakították a játék menetét. Bemutatom azt is, mennyire volt nehéz vagy esetleg egyszerű megfelelő szereplőket találni egy-egy figurára. Legfontosabb adatközlőm Horváth László hitoktató volt, aki a kezdetek óta szervezi a betlehemezést.

A KUTATÁS MENETE

„A kvalitatív kutatások egyik alapvető forrása az interjú, azaz valamilyen szóban elhangzó szöveg, melyet a kutatott társadalmi csoport egy vagy több tagjával, a kutatott társadalmi jelenséget megtestesítő szereplőkkel készítünk külön-külön vagy csoportban” (KOVÁCS 2007: 269). A kutatásom strukturált interjúkon alapult, vagyis a kutatás kérdései egy meghatározott dologra, problémára irányultak. E módszer alkalmazása során az emberektől igyekez-

¹ A kutatás egyik korábbi változata, amely a szerző alap- és mesterszakos dolgozatára épült (NAGY 2024; NAGY 2025), 2025-ben a Vajdasági Magyar Tudományos Diákköri Konferencián is bemutatásra került.

tem megtudni valamit – esetemben a zentai Thurzó Lajos Általános Iskolában zajló – betlehemezésről, s nem pedig magukról az interjúalanyokról. Azért választottam ezt a kutatási módszert, mert az iskolai betlehemezés áll kutatásom középpontjában.

Kulcsadatközlőm Horváth László volt, aki a kezdetektől fogva a betlehemes csoport vezetője. Teológia szakon végzett, majd Zentán a Lisieux-i Kis Szent Teréz Plébánián kezdett el dolgozni hitoktatóként. Elmondása szerint minden évben egy betlehemi játékkal készültek a karácsonyi éjjeli misére. Az iskolában az 1900-as évek végén kezdett el dolgozni. Jóllehet az első néhány évben nem foglalkozott a betlehemezéssel az iskola keretein belül, a kétezres évek elején szembejött vele egy pályázat, amelynek hatására elkezdte azt megszervezni, és az évek során igen nagy sikereket értek el. Már tíz éve nyugdíjba vonult, de a betlehemes csoport vezetését továbbra sem adta fel: „Már tíz éve nyugdíjas vagyok, de azért aktívan igyekszek az iskolának segíteni olyan téren, hogy az igazgató mondja, ha maga abbahagyja, akkor ez nem lesz” (H. L.). A betlehemes csoport kellékeiről többet Nagy Rózsa önkéntes varrónőtől tudtam meg, aki a ruhák elkészítésében segédkezett, illetve a betlehemes csoport vezetésében közreműködő Sóti Sarolta és Recskó Éva tanítónőktől. Arról pedig, hogy az ezredforduló elején hogyan jelent meg az iskolában a betlehemezés, Nagy Mélykúti Piroska tanítónő mesélt. Az interjúalanyokat már több mint egy évtizede személyesen ismertem, mivel én is a betlehemes csoport tagja voltam. Ezzel függ össze az is, hogy sikerült könnyedén kapcsolatba lépnem velük, és nagy örömeikre szolgált, hogy segíthették kutatásomat. Az interjúk helyszíne a legtöbb esetben az iskola volt.

ELMÉLETI KERET

A népi kultúra fogalmával a hagyományos paraszti kultúrára gondolunk. Az európai parasztságnak egy konkrét részére, pontosabban a magyar paraszti kultúrára helyezve a hangsúlyt. A folklór, a néprajz: népköltés, népdal, néphagyomány, hiedelmek, tárgyi kultúra összessége (BÍRÓ 1987: 29). Az 1969-es évektől népszerűvé váltak a folklórfesztiválok: „a kalendárium 1974-ben 85 megyei és megyeközi folklórfesztiválról tudósít, melyből 24 elsődlegesen szokásfesztivál. A fesztiválszervezői kedv ezzel még nem enyhült. A Szocialista Művelődési és Nevelési Tanácsnak 1979-es országos rendezvénynaptárában a nagyszabású kulturális-művészi rendezvények 43%-a folklórfesztivál volt” (BALÁZS 1987: 149). A folklórfesztiválon egy adott faluközösség életvitelének hagyományos kultúráját mutatták be általában szabadtéri színpadon. Ezekon a fesztiválokon nemcsak a faluban élők vettek részt, egyes esetekben akár több mint húszezer ember is kilátogatott egy ilyen folklórfesztiválra.

Mivel ezek az előadások egyre népszerűbbekké váltak, egyre többen fordultak a folklór felé, és egyre több csoport kezd el a folklorizmussal foglalkozni. Utóbbi fogalom alatt „a modern társadalom által adaptált folklórt” értjük (BALÁZS 1987: 151). A „folklórfogyasztás” ilyen arányú növekedése szinte önmaga megkívánta a műsor, a műfaji kínálat gazdagítását” (BALÁZS 1987: 151). Ennek köszönhetően egyre gyakrabban jelentek meg a zenés és táncos produkciók mellett a népszokásokat színpadra vivő együttesek. A népi kultúra színpadra állítása tehát a reprezentációs folklorizmushoz tartozik, amelyről Balázs Lajos az alábbiakat írja: „A hagyományos szokások sajátos helyhez és időhöz kötöttsége a színpadon teljesen elveszti jelentőségét. A helyszín és cselekvési idő áthelyeződése már eleve tudatosítja a bemutatott szokás fikció voltát” (BALÁZS 1987: 160). A színpadra vitt népi kultúra, amelybe az iskolai környezetben bemutatott betlehemezés is tartozik, tehát a reprezentációs folklorizmus értelmezési keretébe illeszthető. Ezzel összefüggésben dolgozatomban vizsgálni fogom, hogy a Thurzó Lajos Általános Iskola betlehemes játéka mennyire tekinthető „jó ízlésű” (BALÁZS 1987: 150) folklorizmusnak, illetve azt is, hogyan alakult ki, hogyan változott az idők során a betlehemezés az általam választott zentai intézményben, és hogyan viszonyul a bemutatott dramatikus népszokás a korábban gyűjtött zentai betlehemes játékokhoz.

A KUTATÁS HELYSZÍNE

A kutatásra Zentán került sor, melynek rövid ismertetésére a következőkben térek ki a városról készült monográfia alapján (DOBOS et al. 2000). A Tisza menti kisváros Szerbia Vajdaság Autonóm Tartományának északi részén fekszik. Keleten a Tisza képez természetes határt Zenta és Csóka között. Déli szomszédja Ada. Újvidéktől 100 kilométerre északkeletre, Szabadkától 40 kilométerre délkeletre fekszik. Zenta község mint közigazgatási egység magában foglalja Felsőhegy, Kevi, Tornyos és Bogaras falvakat. „Zenta város egész történetének egyik legfényesebb, de egyben legkevésbé elemzett és értékelt korszaka a XVI. század első negyede, amelyet Dudás Gyula »Zenta mint királyi város«, Dudás Andor »királyi szabadalmas város«, Fábri és Gyetvai pedig »szabad királyi város«-ként fogalmaz meg” (DOBOS et al. 2000: 214). A 18. századig a gyermekek nevelése és oktatása kizárólag a szülők gondja volt. Az oktatásban bizonyos fokig az egyház nyújtott segítséget. A városban az első magyar iskola keletkezésének időpontját 1751-re tehetjük, mely megegyezik a városban szervezett első római katolikus plébániával. Mária Terézia a közoktatásnak új szervezeti formát adott, amelyben a zentai oktatás a mezővárosi kéttanítós iskolák típusa közé tartozott. Az 1784-es rendelet szerint a szülőket tizenkét botcsapással kellett sújtani, ha gyermekük hatéves kortól nem jár rendszeresen iskolába. A lakosság növekedésével egyre több

gyermeknek volt szüksége az oktatásra, így 1855-től további iskolák nyíltak (TÓTH 1979). Zentán a közoktatás fejlődése 1867-től még nagyobb lendületet kapott. Az 1869–1879-es időszakban, amikor Újházi Menyhért volt az iskolaszék elnöke, egy osztály egy iskolának számított. Zentán a meglévő tizenhat iskolán kívül újabbak is megnyitották kapuikat. Az 1870-es évektől a tanítókat a község fizette, és támogatta továbbképzésüket is. Több bizottság is alakult ezekben az években különféle feladatok ellátására; például a szegény sorsú gyermekek megsegítésére. Ebben az időszakban a tanárok képzettsége kiváló, az egyedüli probléma az, hogy a gyermekeknek csak az egyharmada járt iskolába. A rosszabbodó pénzügyi helyzet miatt az iskolák egyre kevésbé felszereltek, a tantermek egyre rosszabb állapotba kerülnek (KALMÁR 1995). Zenta a polgárság számára egyre vonzóbbá vált. „Az 1903-as összeírások szerint Zentának és környékének 28 000 lakosa volt, mindössze ezerrel kevesebb, mint Zombornak, illetve Újvidéknek” (DOBOS 2000: 47). Az 1910-es évekre egyre kevesebb az iskolákban a hely, mivel a gyermekek már a hatodik osztályig tankötelesek. Ezért Zentán több iskola megépítését is szorgalmazták. 1913-ban megépült a Munkástelepi Eötvös Állami Elemi Iskola, mely napjainkban a Thurzó Lajos Általános Iskola nevet viseli. Az egész műemlék épületet 2019–2020-ban hazai és magyarországi támogatásoknak köszönhetően sikerült teljeskörűen felújítani, berendezni és felszerelni. Az iskolának napjainkban 64 foglalkoztatottja van, és több mint 400 diák oktatása folyik benne; közöttük a sajátos nevelési igényű tanulók minden generációjáé is.

BETLEHEMEZÉS A ZENTAI THURZÓ LAJOS ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN

A karácsonyi ünnepkör elengedhetetlen szokása a betlehemes játék. Papp György így ír a betlehemes játék hagyományáról:

„A régi paraszti naptárak egyik legjelentősebb ünnepköre, történelmileg a téli napfordulóhoz kapcsolódó karácsonyi időszak gazdag hagyományvilága és szokásrendje a jugoszláviai magyarság néprajzát sem hagyta terméketlenül, és miként az emberi élet állomásaihoz fűződő szokásoknak a lakodalom, az év ünnepeinek ez a csúcsmegnyilvánulása. Még a karácsonyi ünnepkörből is kiválik a betlehemes játék, amelyet a közfelfogás az év legnépszerűbb dramatikus szokásaként tart számon. A karácsonyi misztérium, a betlehemes játék bibliai történetet dolgoz fel, s eredeti célja az epikai történet dramatizálása, a misztérium megjelenítése” (PAPP 1994: 13).

Ez a történet Jézus születését meséli el, és azt, hogyan értesültek, illetve jutottak el a pásztorok a Kisjézushoz. A pásztorjáték tájegységként más-

más lehetett bizonyos részleteiben, valamint a pásztorjátéknak két formája is ismert, az egyik, amikor bábok segítségével játszották el a történetet („bábtáncoltató betlehem”), illetve az élő szereplős betlehemi játék. „A betlehemezés ugyan vallásos szokás, de a gyerekeket elsősorban a tréfás mondókák, a pásztorok ugráncolása érdekli. Néha egyetlen közösségekben többféle betlehemes játék is él, a hittanórán is tanulnak a gyerekek egyfajta szöveget, de idősebb rokonoktól is” (DÖMÖTÖR 1986: 106).

A magyar nép esetében a betlehemezés szintén a templomokból indult, és az évek folyamán fokozatosan – akárcsak Európában – elterjedt a házról házra járás. A magyar nép hittérítése előtt pogány nép volt, így sok szokás összemosódott a kereszténységgel. A betlehemezés rendkívül változatos volt, helységekhez kötődő szokásokkal. Kutatásom a vajdasági, azon belül is a zentai betlehemezést helyezi előtérbe, így a következőkben a betlehemi játék ezen oldalát és kialakulását mutatja be. „Vajdaságban az 1980-as évek után kezdtek el tudatosan törekedni arra, hogy felújítsák a néphagyományokat. Topolya ebben úttörő volt, és először ezen a területen élesztették újra a házról házra bekopogtató betlehemi játékot is” (SZŐKE 2004: 128). A megújuló betlehemezés Székelykevéen is megjelent: „Botka József plébános 1983-ban könyv formájában is kiadta a székely betlehemes teljes, hiteles anyagát. E forgatókönyv alapján élesztették újjá 1991-ben a játékot, amellyel ugyanez év decemberében Zentán, a *Betlehemezzünk a békéért* rendezvényen felléptek, tiltakozásul a balkáni háború kitörése ellen. Abban az időben ez óriási tett volt, hiszen kevesen merték vállalni a nyilvános szereplést” (SZŐKE 2004: 128). Az ezredforduló elején a betlehemezéssel Zenta területén már csak színpadra vitt népi kultúraként találkozunk. Ekkoriban kezdtek el foglalkozni a Thurzó Lajos Általános Iskolában is a betlehemezés ötletével. Ennek kezdeteiről Nagy Mélykúti Piroska így nyilatkozott:

„Mielőtt az iskolában beindult a betlehemezés Laci bácsival, akkor a karácsonyi ünnepkör idején az osztályban tartottunk, legalábbis én meg az iskolában még páran a bizonyítványosztás idején egy kis karácsonyi műsort a szülőknél. Itt a kis verseket szétosztottam, és akkor egy verset többen tanulták meg, azokat elmondták, egy pár dalocskát énekeltek, és ennyi volt a karácsonyi műsor. Ez időben, ott a 2002–2003-as évektől még nem jött be a betlehemezés az iskolába” (N. M. P.).

Tehát a tanítók osztályonként tartottak karácsonyi műsort, és ebben az előadásban sokszor megjelent a betlehemezés, vagy azzal kapcsolatosan egy-egy dal vagy vers. A későbbiekben, a kétezres évek elején kezdett el dolgozni az iskolában Horváth László hitoktató. Így emlékszik vissza erre az időszakra:

„Amikor elvégeztem a teológiát, akkor hát belekerültem a plébániai hitéletbe, és ott is, ahogy a gyerekeket oktattam. Minden egyes alkalomkor kérdezte az Atya, hogy nem csinálnánk-e betlehemet, és akkor a Kis Szent Teréz Plébánián karácsonyestén leszünk ott. Ez minden évben így van azóta. Karácsony napján pedig Felsőhegyre megyünk. Hétközben az intézményekben lépünk fel, hétvégén pedig a különféle rendezvényeken. Kb. a 2000-es években kezdtem el az iskolában dolgozni, és véletlenül kaptam egy fülest, hogy az Európai Magyar Fiatalokért Alapítvány közép-európai pályázatot hirdetett Székely kapuk – Zöld kapuk néven, vagyis versenyszerű betlehemezést, amelyre lehet jelentkezni, és akkor bejelentkeztünk, és én meg olyan természet vagyok, hogy ha valamit csinálok, akkor hát, ha már csinálok, az akkor legyen tényleg rendes” (az interjú elkészítésének időpontja 2024. december 15.).

Tehát valójában egy pályázatnak köszönhetően indult el az iskolában a betlehemezés. De miről is szól pontosabban ez a pályázat? Két fő témával foglalkozik: a betlehemi játékkal és a környezetvédelemmel. A pályázaton általános és középiskolások vehetnek részt kilenctől tizennyolc éves korig. A verseny célja a magyarországi és a határon túli iskolák pedagógusainak és diákjainak a népművészeti hagyományok, a közösségi kultúra, a környezeti nevelés, a társadalomépítő és humanitárius tevékenység. A pályázati felhívásban a betlehemes játéokra vonatkozó szabályokat és elvárásokat is olvashatjuk:

„Dramatikus népi játékok, betlehemezéssel... »Terepi«: 15–20 perces derűs, néprajzilag is értékes betlehemes játék megtanulása (ősi dallamok, ízes régi nyelv vagy ezektől ihletett mai feldolgozások, esetleg hangszereléssel). Ennek előadása december folyamán, a nevezett intézmény környezetében található közösségekben, legalább három helyen (pl. szociális, kulturális, közszolgálati intézményekben, cégekben, kereskedelmi helyeken, médiában stb.), betlehemes napló vezetése (Facebookon vagy papír alapon).”

A naplóvezetés azért fontos, mert minden egyes fellépés után pontokat szerez a csapat. Annak megfelelően, hogy hány pontot gyűjtöttek, különböző nyereményekben részesülhetnek a diákok: utazás, kirándulás vagy egy ötnapos nyaralás az adriai tengerparton. Így mesél erről Horváth László hitoktató:

„Ez a Székely kapuk – Zöld kapuk program olyan, hogy kezdetben legfeljebb 800 iskola vett rajta részt az egész Kárpát-medencében,

de most már, az idén Vajdaságban csak 10 iskola nevezett be, de volt olyan, amikor 40–50 is volt. Mindent értékel a pályáztató: a szövegekötvet, a koreográfiát, volt-e tánc, volt-e zene, éneköltek-e? És ezeket a pontokat összeadják, és akkor annak alapján hívnak meg bennünket különböző – mondjuk rá – kirándulásokra vagy föllépésekre... Háromszor voltunk Brüsszelben, Svédországban is, aztán Budapesten számtalanszor, a Debreceni Betlehemes Találkozón, ahol hetven csapat vett részt, és ott is dobogós helyezést értünk el, illetve Rómában is voltunk kétszer. Akkor a karácsonyi szentmisén a pápa fogadott bennünket, a rádióba is meghívták őket, és a gyerekek ott nyilatkoztak az élményeikről” (H. L.).

Természetesen ahhoz, hogy a betlehemes csapat ilyen eredményeket értesen el, nagyon komoly munkára van szükség, és rengeteg föllépésre, amelyet naplójának. Kezdetben a zentai gyerekek csak néhány helyen léptek fel, azonban az idő múlásával egyre több helyre hívták a betlehemes csoportot, így már tíz éve az ádventi időszakban körülbelül 23-26 föllépésük is van. Zenta iskoláiba, óvodáiba és a közeli falvak iskoláiba és templomaiba is hívják őket. Minden évben ellátogatnak a kórházba és a szociális központba is. A föllépésekről így mesél a hitoktató:

„Sokszor van, hogy az óvodásoktól kapunk sok mindent: narancsot, kekszet; megesszük, amit pedig a tarisznyánkba kapunk, annak egy részét fel szoktuk ajánlani a Caritasnak vagy a helyi ingyenkonyhának. A másik részt a Kerek Világ Alapítványnak ajánljuk fel, amelyik az adományt az összes többivel együtt egy kongói iskolának juttatja el. Amikor elküldjük a támogatást, akkor választhatunk, hogy kirándulásra szeretnénk-e elmenni, vagy továbbképzésre. Ennek köszönhetően rengeteg helyre eljutunk. Jóban vagyok az igazgatókkal, és nemcsak Zentán, de a környéken szinte mindenhol: iskolákban, óvodákban föllépünk. Előmunkálatokat igényel ez a sok föllépés. Nem úgy működik, hogy majd mi elmegyünk hozzátok, hanem meg kell beszélni az ott lévő vezetőekkel, hogy melyik nap mehetünk. Nekünk pedig az alapján kell föllállítanunk a sorrendet. Ez az idén is így volt, a föllépés sorrendjét, időpontját minden gyerek előre megkapta. Tehát itt is megvolt az, hogy mikorra jövünk, mikor van átöltözés, fényképezkedés, és mikor kezdődik az előadás... Valamikor, ugye, házról házra jártak, mi most intézményről intézményre megyünk; óvodáról óvodára, iskoláról iskolára... A fötérre, ez a történet már tíz évre nyúlik vissza, amikor megkértem az önkormányzat képviselőjét, hogy nem adhatnánk-e elő

itt a téren a városháza előtt. Azóta ebből az nőtt ki, hogy mindennap, míg a karácsonyi kavalkád tart, egy pár betlehemes csoport, pl. most Törökkanizsáról, Adáról, Fölsóhegyről, Keviből... már jönnek, minden este másik csoport adja elő a játékot” (H. L.).

A betlehemes napló a fellépések alapján készül. Benne az intézmények véleményezik a dramaturgiai játékot, és saját pecsétjükkel hitelesítik a látogatást.

Arról, hogy milyen felkészülésre, munkára van szükség, Recskó Éva tanítónő számolt be. A betlehemezés ebben az iskolában kicsit máshogyan zajlik, mint általában a többi oktatási intézményben. Míg a legtöbb helyen a tanító vagy a hitoktató egy-egy osztállyal külön foglalkozik, addig a Thurzó Lajos Általános Iskolában minden osztályból lehet jelentkezni. Így egy vegyes társaságot kapunk: „kicsikkel, nagyokkal” együtt. Ha úgy alakul, hogy sok a jelentkező, amire volt már példa, akkor a felkészítők két csoportot is betanítanak; a két csoport pedig más-más helyszíneken lép fel. Bár ma már nem házról házra járnak a diákok, mint régebben, de a pásztorjáték nem csak az iskola keretein belül kerül bemutatásra. Megesett, hogy többen is jelentkeztek a dramaturgiai játéokra, így több csoportot is sikerült felkészíteni a színpadra szánt darab előadásához. Horváth László mesélt erről:

„Volt, amikor annyi gyerek jelentkezett, hogy kár lett volna bárkit is kihagyni a betlehemezésből. Ilyenkor két csapatra osztottam a jelentkezőket. Az egyik csoport az óvodákat járta, a másik pedig a templomba ment. Volt, amikor hatvan gyerek is jelentkezett. A legfontosabb, hogy mindenkinek tudnia kell egy másik szerepet is, mert így nincs nagy probléma. Történt egyszer, hogy az egyik királyunk nem bírt menni, volt egy fiatal anyuka, aki beöltözött a harmadik királynak, hogy meglegyen a három király. Természetesen nem tudta a szöveget, de azt a másik két király felosztva elmondta, és észre se lehetett venni, hogy ki mondja a szöveget. Így sikerült azt is megoldanunk” (H. L.).

Tehát a jó előadáshoz fontos, hogy a tanulók ismerjék a szöveget, és ne csak sajátjukat, hanem másét is. De pontosan milyen szövegről is van szó? Minden évben ugyanaz a szövegekönyv? Színpadra vitt népi kultúra lévén, mennyire őrizte meg a zentai betlehemezés valós szövegeit? A következőkben adatközlöm és a szakirodalom segítségével vizsgálom meg a betlehemes csoport előadásai és a zentai népi kultúra közti viszonyt.

SZÖVEGKÖNYV A BETLEHEMES JÁTÉKHOZ

Nézzük, hogyan is zajlik a pásztorjátékra való felkészülés! A szövegkönyv minden évben más, amelyet maga a hitoktató, Horváth László készít, ügyelve arra, hogy mindig megjelenjen a régi szöveg, mellyel tiszteleg a népi hagyományok előtt. Hogy hogyan és mi alapján alkotta meg az első szövegkönyvet, kitől kért segítséget a megírásban, erről ő maga mesélt:

„A szövegkönyvet apósomtól vettem át, ugye abban az időben mi már nem jártunk betlehemezni, de szegény apósom nagyon szerette volna, hogy ez megmaradjon, fennmaradjon. Mindig az jut eszembe apósomról, mindig mondja, hogy nekik is olyan élmény volt. Abba az időbe, a régi időkben ezt úgy képzeld el, meg kellett kérdezni, hogy be szabad-e jönni betlehemmel, mert ez volt az illem. Ha azt mondták, hogy szó se lehet róla, mert nagy volt a széjjelség, vagy valami, persze drága apósom olyanokat is ismert, ott, ahol nagy volt a széjjelség... huncutok voltak... Maris néni megharagudott, és nem adott nekik semmit, mert akkor vagy egy darab szalonnát vagy kolbászt kaptak. És a tati ezt leírta nekem, hogy olyankor bizony ki lettek tessékölve, és elkezdtek énekelni, hogy az egész falu hallja, hogy a pásztorok szomorúan továbbállnak, mert a Maris nénitől kolbászt nem kapának: hej, a Maris néni beszaladt, és utánuk hajított egy szál kolbászt, csak ne óbégassonak. Nehogy az egész falu meghallja. Minden hájjal meg voltak kenve. Igyekeztek a gazdagabb házakhoz, a tati ezt is leírta. Na, ha a másik csoport is odaért, akkor a botokat azért másra is használták, hogy a másik betlehemét tönkretegyék, mert abba az időbe a betlehem azért betlehem, mert azt is vitték magukkal. A rengeteg forgatókönyv közül vannak könnyebbek is, ami nem félórás, hanem könnyebb tanulni. A gyerekek talentumához képest igyekszem írni a szövegkönyvet. Mindig igyekeztünk olyan szövegkönyvet írni, hogy a tanulók bele tudják magukat élni a szerepbe. Hogy a szerepeket egy kicsit az adott tanulókra formáljuk” (H. L.).

Természetesen Horváth László azt is elmesélte, hogy mindig igyekezett megtartani az eredeti zentai szövegeket, és ennek érdekében több, ehhez kapcsolódó könyvet is átolvasott, mint például Papp György könyvét is. Két évtizede a betlehemes szövegkönyv alapját ez a szöveg képezi, kiegészítve azokkal, amelyeket a hitoktató apósától vett át. Bár a szövegen minden évben alakítanak, hogy megkönnyítsék a tanulók dolgát, és egy kicsit rájuk írják a szöveget, semmiképp se mondható, hogy teljesen megváltoztatják a zentai betlehem

szövegét. Recskó Éva tanítónő így vallott a szövegkönyvről: „A pásztorok a játék végén így szólalnak meg: amit szántak, tarisznyánkba tegyék bele hamarjába. Mivel a régebbi időkben volt, hogy a betlehemeseknek egy szál kolbászt is adtak, amit a kis betlehem tetejére akasztottak, de ha nem kaptak, akkor a pásztorok a következő dalt énekelték a *Csorda pásztorok* dallamára, zenei kísérettel:

Elindulának, kolbászt nem kapának,
szegény pásztorok éhen maradának.
Messzire mennek, nagy utat megtesznek,
de a pásztorok nagy éhségbe esnek.

Kolbászt nem kaptak sehol a gazdától,
nem várhatnak semmit, üres tarisznyától.
Túró, tejfel, sajt marad eledelük,
és mi pásztorok békén továbbmegyünk.

A szövegkönyv megírásra kerül az augusztusi hónapban, amikor megalakul a kis csapat, és kiosztjuk a szerepeket, annak érdekében, hogy mindenki könnyebben megtanulja, szoktunk még alakítani vagy átírni kisebb részeket” (R. É.).

Összességében nem beszélhetünk a régi értelemben vett népi hagyományról, hogy ezek a tanulók, csoportok folytatják a betlehemezés bevett szokását, hiszen nem erről van szó. Nem házról házra járnak, hanem intézményről intézményre. A tanulók előadása színpadra szánt népi kultúra. A cél azonban pontosan az, hogy a zentai betlehemes játékot megismertessék és megszeretessék másokkal is.

A BETLEHEMES CSAPAT KELLÉKEI, RUHÁI ÉS PRÓBÁI

A betlehemes játék erősen vallásos eredetű, viszont a magyar nép igyekezett megőrizni sámán hitvilágának népszokásait a hittérítés ellenére is. Ezt jól szemlélteti a betlehemes ruházat.

„»Karácson előtt egy héttel egész vízkeresztig pórfiúk, vagy kisebb városokban kézműves inasok szoktak Bethlennel járni, azaz egy temp-lomformát készítenek vastag papirosból, melynek belsejébe Krisztus születését ábrázoló faragványokat és képecskéket illesztnek, – ehhez aztán betanulnak néhány karácsonyi éneket, és Krisztus születését jelentő pásztori beszélgetéseket, így felkészülve bejárják a körüli falukat,

honnán különféle ajándékokkal térnek haza.« [A szerző Reső Ensel Sándort idézi.] [...] ...a pásztorok szerepében és kellékeiben ősi pogány képzetek is rejtőzködhetnek. A láncos (csörgős) bot a sámánok eszköze volt a gonosz szellemek elriasztásának ősi műveletében. [...] Annyi bizonyos..., hogy népünk az új népszokásformák kialakítása kapcsán is mindig megtalálja a népi hagyomány éltető, tápláló és fejlesztő gyökereit” (MATHIA 1953: 58–61).

A fenti idézetből is jól láthatjuk, hogy ez a dramaturgiai játék igen nagy előkészületekkel járt. A tervezés és szervezés már augusztus végén elindul, és a tanulók összeválogatását is megkezdik szeptember második felében, hogy az adventi időszakban már megkezdhesék a fellépéseket. Minden évben megjelenik a felhívás, hogy „az idén is lesz karácsony”, és aki szeretne a betlehemes csapat tagja lenni, az jelentkezhet Horváth László hitoktatónál. Miután a válogató lezajlik, mindenki megkapja a személyiségéhez, elvárásaihoz és testalkatához legközelebb álló, legalkalmasabb szerepet. A felkészülésnek erre az időszakra így emlékezett vissza Horváth László:

„Mi minden héten háromszor tartottunk próbát, hétfőn, szerdán és pénteken iskolakezdés előtt. Ez is hatalmas feladat, hogy a gyerekek odaérjenek, időben megtanulják a szöveget, elsajátítsák a mozgásokat. Minél jobban próbáltam segíteni rajtuk, megtanítani őket a szövegekre, pótórát is tartottam nekik, hogy a szövegeket hangsúllyal átvegyük, szóval próbáltam minél inkább segíteni őket. A próbákon is ott voltunk, névsor összeállítása, adatok összeszedése, hogy bárkit el lehessen érni, amikor nem jut ide... Keresnünk kell szabad termet, össze kell szednünk a gyerekeket, meg természetesen egy kis fegyelmet is kell tartani, amit nehezebb, de megoldható. Azt látom a szemükben, hogy élvezik, szeretik... Egymással beszélgetnek, kötődnek. Egy új közösség építése folyik” (H. L.).

Miután sikerült a szövegeknyvet a kis csapatra formálni, akkor kezdődhetnek az olvasópróbák, ekkor még kisebb szövegmódosítások előfordulhatnak. Amikor az olvasás már sikeresen megy, a diákok megkezdik a mozgásos próbákat. Szerencsére mindig akad a csapatban olyan tanuló, aki valamilyen hangszeren játszik, így zenei kísérettel tudnak a gyermekek énekelni. A szereplők általában angyalok, akik a jelentkezéstől függően lehetnek ketten-hárman, de akár öten-hatan is. Az angyalok legtöbbször valamilyen hangszeren játszanak, vagy énekelnek, és a pásztorokhoz beszélnek. A játékban megszemélyesítik még a pásztorokat, Máriát, Józsefet és a királyokat. A jelmezes

próbák nem sokkal a fellépések előtt kezdődnek. Hogy mindenki megszokja saját öltözetét. Ezeket a ruhákat a hitoktató minden évben biztosítja a diákok számára; ha netán valaki szeretne plusz kiegészítőket viselni, természetesen erre is van lehetőség.

Az öltözet nagyon fontos szerepet tölt be a játékban, mivel egy teljesen más kort kell felidéznie. Nagy Rózsa: „Én valójában nem vagyok varrónő, csak önszorgalomból tanultam meg varrni, és akkor hát próbáljuk meg, jöjjenek el a gyerekek, mert szükségem volt a méretekre” (N. R.).

„Nos hát ez a fajta pásztorruha kialakítása nem nekem köszönhető, hanem Rózsának. Neki volt egy olyan anyaga, amely nem gyűrődik. Ez nagyon sokat segít a szállításban is. A gyerekek ugye fellépés előtt gyorsan felveszik, majd utána le. Nagy a sietség, és hát ez sokat jelent, hogy nem kell a ruhákat folyamatosan vasalgatni és rendezgetni, illetve a szállításnál is könnyen dobozolhatók, és a fellépésre ugyanolyan szépek maradnak. Hát képzeld el, hogy ez milyen jó dolog! Egy másik apuka a betlehemkészítésben segített, a harmadik pedig egy jászlat csinált. Tehát a közösség az, amely segít bennünket a kellékek és a ruhák elkészítésében, beszerzésében. Nagyon meghat engem, hogy vannak emberek, akik nem sajnálják a munkájukat, az idejüket ilyen célokra szánni. És hát, ha ezt látják tőlünk a gyerekeink, akkor ők is így fognak majd cselekedni” (H. L.).

A pásztorok természetesen gyapjúkabátot vagy -mellényt viselnek, jól szimbolizálja a téli időszakot a gyapjúsapka is. Egy botot is kapnak, melynek a végén csengő található. Az angyalok fehér hosszú ruhában, csillogó glóriával a fejükön jelennek meg. Horváth László elmondása szerint:

„A hangszer és az ének mindig megjelenik valamilyen formában. Szinte minden évben van fuvolánk. Olykor-olykor hegedű és más hangszer is megjelennek. Sokszor nehéz a kis tanulókkal, de hallgatnak rám, és az a legjobb érzés, amikor látom rajtuk, hogy nem teherként, hanem játékként élik meg. Boldogság, amikor meglátom, hogy boldogan énekelnek, mondják a szöveget, örvendezve énekelnek. Az a legjobb érzés, és minden nehézségért kárpótol. Mindig helytállnak, és igyekszem is őket mindig megdicsérni, mert a gyerekeknek állandóan szükségük van az elismerésre, a sikerre. Sokszor félnek, hogy kinevetik őket, és akkor jönnek oda, hogy hát minket ki fognak nevetni, nem fognak értékelni. Mindig igyekszem őket megnyugtatni és megdicsérni: ti az örömhírt viszitek, és legyetek erre nagyon büszkék! Fontos a bizta-

tás és a dicséret, hogy a fellépéseken ne féljenek, hanem boldogan és felszabadultan adják elő a darabot, mert csak így lesz igazán jó az előadás. A végére egy olyan közösséget láthatok, ahol végre nem egymást cincálják, hanem örömmel kiállnak saját magukért, magabiztosan, és tudják mit akarnak, mert ez nagyon sokat jelent” (H. L.).

Recskó Éva tanítónő így mesél a fellépések időszakáról:

„Miután sikeresen lezajlottak a próbák, tartunk egy főpróbát, ahol a diákok szülei vannak jelen. Ez egy kis segítség, mielőtt nagyobb közönség elé állnánk. Ilyenkor még becsúsznak kisebb tévedések, és a gyerekek sokkal visszafogottabbak a szereplésben. Emiatt nem csak a főpróbát szervezzük meg – úgymond – ilyen elfogadó közönség előtt. Az első két-három fellépés mindig olyan közönségnek szól, amely nagyon elfogadó, és biztosan nem teszi szóvá a hibákat. Így a gyermekek is feloldódnak, és a harmadik-negyedik fellépéskor már valóban megvan az egész pásztorjáték varázsa és szépsége. Ekkorra a diákok feloldódnak, és már rendelkeznek egy kis tapasztalattal. Valamint azzal a tudattal, hogy társaik kísérik őket, ha elakadnak. Munkánk alatt rájöttünk arra, hogy nagyon sokat jelent, ha egy szereplő nemcsak a saját szövegét tudja, hanem például egy másik pásztorét is. Volt rá példa, hogy azok a diákok, akik gyorsabban elsajátították saját szövegüket, megtanulták mások szövegeit is, és amikor egy diák elakadt a szövegben, az a tanuló elmondta helyette a szükséges részt. Ez egy biztonságot is ad a gyermekeknek. A játék során pedig alig észrevehetőek az ilyen kíségetések. Természetesen úgy nem léphet fel senki, hogy nem tudja a saját szövegét. Mindig nagy gondot fordítunk arra, hogy a diákok ezt a pásztorjátékot ne félvállról vegyék. Azonban mindig akadnak helyzetek, amikor valaki véletlenül megbetegszik, és nem tud eljönni, vagy csak egyszerűen nincs jó napja, fáradtabb vagy idegesebb, és elfelejti a szövegét. A szereplők a próbák során nagyon jó hangulatú közösséggé formálódnak, amire külön fontos figyelniük, hiszen ez adja meg azt a biztonságot, aminek köszönhetően felbátorodnak, és gördülékenyek a fellépések. Soha nem tudhatjuk, hogy éppen miért lesz szükség az egyik társunkra, de abban biztosak lehetünk, hogy valaki kísérik. Ez az, ami számít, és biztonságérzetet ad, aminek köszönhetően gördülékeny játékra számíthatunk.”

A fellépések általában már az adventi időszakban elkezdődnek. Nemcsak Zentán lépnek fel a zentai betlehemezők, hanem a környező falvakban is.

Sőt voltak olyan évek is, amikor Budapestre, illetve Debrecenbe is meghívást kaptak. Volt rá példa, hogy vízkeresztkor meghívást kaptak Brüsszelbe, hiszen a pásztorjátékban a három király is szerepel. Ott képviselhették büszkén iskolájukat. Nem is csoda, mert ahogy Recskó Éva tanítónő mondja: „A gyerekek nem veszik félvállról ezt a közös játékot.” Decemberben körülbelül húsz helyszínre látogatnak el a pásztorjátékkal, ez a szám évente változik, és attól is függ, hogy mennyi felkérést kapnak, és mennyit tudnak vállalni. A betlehemes csoport január elején összeül, és értékeli az elmúlt pár hónap történéseit. Az összegyűjtött pénzt különböző segélyszervezeteknek ajánlják fel. Minden évben közösen döntenek el, hogy kinek szeretnék adományozni kerestetük. Recskó Éva megemléltette, hogy a szülők segítségével nélkülözhetetlen nem valósulhatna meg ilyen sok fellépés, hiszen gyakran van szükség a szülőkre, akik segítenek a gyermekek szállításában, ha messzebbre kell menni, vagy a pakolásban és öltöztetésben. Természetesen a diákok sem maradnak jutalom nélkül, hiszen a pályázatnak köszönhetően minden évben eljuthat a csoport kedvezményesen vagy egy hosszabb kirándulásra, vagy akár a tengerpartra is. Tehát a kemény munka és a befektetett idő megtérül, hiszen a kis csapat akkorra már egy nagyon erős közösséggé formálódik, és kitüntetető élmény ilyen csoporttal együtt kirándulni vagy nyaralni.

ÖSSZEZÉS

Zenta a 16. században szerezte meg városi címét. 1867-ben fejlődésnek indult a közoktatás, az illetékesek szorgalmazták az iskolák építését. 1913-ban épült meg a Thurzó Lajos Általános Iskola, akkori nevén Munkástelepi Eötvös Állami Elemi Iskola. A világi iskolákban sokáig nem jelenhettek meg a valláshoz kapcsolódó népszokások. Az ezredforduló elején a tanítók kisebb karácsonyi előadásokat tartottak osztályonként, és néhány osztályban megjelent a betlehem is. A Thurzó Lajos Általános Iskolában a betlehemi játékot a kétezres években az általános iskolás gyermekeknek Horváth László hitoktató kezdte el betanítani. Ez a tevékenység már két évtizedre nyúlik vissza, és egy olyan színpadra vitt dramaturgiai darabot mutat be, mely hű maradt a zentai betlehemezés szövegéhez és szokásához. A tanulók intézményről intézményre járnak az adventi időszakban, és bemutatják a betlehemezés hagyományát. Az évek alatt a Székely kapu – Zöld kapu pályázat segítségével a tanulók több európai országba ellátogathattak, és bemutathatták a zentai betlehemet. Tehát ez a tevékenység valóban értéket képvisel. A szervezők már a kezdetek óta nagy hangsúlyt fektettek a hagyományok megőrzésére. Horváth László hitoktatónak köszönhetően a szöveggönyv hű maradt a zentai betlehemi játékhoz, a kisebb változtatások valójában a gyermekek miatt történtek, hogy

a szöveget könnyebben el tudják sajátítani, és több szereplő vehessen részt a játékban. A jelmezeket a szülők és más támogatók segítségével évről évre javították, alakították, figyelve a részletekre. A fellépő tanulókat minden évben újraválasztják, és a szereposztás is minden évben megtörténik, így folyamatosan változik a csapat. Ez azt is jelenti, hogy a legelső lépés az összetartó közösség kialakítása, a baráti kapcsolatok, az összetartás megerősítése. Rendkívül nagy elköteleződésre van szükség a diákok részéről is, hiszen az iskola mellett még a felkészülést és szöveg tanulást is be kell illeszteni az egyébként is zsúfolt hétköznapokba. Az eredmény és a kitartó munka önmagáért beszél. A Thurzó Lajos Általános Iskola betlehemes csapata minden évben hatalmas sikereket ér el. Az, hogy mekkora munka van ebben a színpadra vitt népszokásban, a betlehemes napló és az abban olvasható értékelések is bizonyítják. A témában megkérdezett tanítók szintén elismerésüket és támogatásukat fejezték ki Horváth László hitoktató iránt. „A plakátokon mi van rajta? Azt szeretnénk hirdetni, hogy ne csak a jászolban szülessen meg a Kisjézus, hanem a szívekben is, mindannyiunk szívében. Minél többet adsz, annál többed van” (H. L.). Az azonban, hogy hogyan alakul ez a tevékenység a jövőben, még bizonytalan, mivel még senki nem szándékozza a betlehemes csoport vezetését átvenni.

INTERJÚALANYOK ÉS A BESZÉLGETÉS IDŐPONTJA

H. L.	Horváth László (2024. december 15.)
N. M. P.	Nagy Mélykúti Piroska (2025. január 17.)
N. R.	Nagy Rózsa (2024. december 15.)
R. É.	Recskó Éva (2023. december 19.)

IRODALOMJEGYZÉK

- BALÁZS Lajos 1987. Színpadra vitt népszokások. In: BÍRÓ Zoltán – GAGYI József – PÉNTEK János (szerk.): *Néphagyományok új környezetben. Tanulmányok a folklórizmus köréből*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 149–160. https://adatbank.ro/html/alcim_pdf10991.pdf.
- BÍRÓ Zoltán 1987. Egy új szempont esélyei. In: BÍRÓ Zoltán – GAGYI József – PÉNTEK János (szerk.): *Néphagyományok új környezetben. Tanulmányok a folklórizmus köréből*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 26–47. https://adatbank.ro/html/alcim_pdf10981.pdf.
- DOBOS János 2000. Zenta történetének kutatása. In: DOBOS János – GUELMINO János – PEJIN Attila – SZEKERES László – URBÁN János: *Zenta monográfiája I*. Dudás Gyula Múzeum- és Levéltárbarátok Köre, Zenta, 11–43. <https://www.vamadia.rs/pdf.js/104838>.

- DÖMÖTÖR Tekla 1986. *Régi és mai magyar népszokások*. Tankönyvkiadó, Budapest
- KALMÁR Károly 1995. *A zentai (elemi) általános iskolák története. II. rész. Községi iskolák 1869 és 1908 között*. Zentai Monográfia Füzetek 40. Dudás Gyula Múzeum- és Levéltárbarátok Köre, Zenta. https://www.zentarhiv.rs/files/books/20180417085118_39_Kalmar_Karoly_A_zentai_elemi_iskolak_tortenete_I_1995_.pdf.
- KALMÁR Károly 2004. *A zentai elemi iskolák története. III. rész*. Dudás Gyula Múzeum- és Levéltárbarátok Köre, Zenta. https://www.vamadia.rs/sites/default/files/2020-12/54_Kalmar_Karoly_A_zentai_elemi_iskolak_tortenete_III_2004_.pdf.
- KOVÁCS Éva (szerk.) 2007. *Közösségtanulmány. Módszertani jegyzet*. Néprajzi Múzeum – PTE-BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Budapest. <https://kisebbskutato.tk.hu/uploads/files/olvasoszoba/regiokonnyvek/kozossegtanulmany.pdf>.
- MATHIA Károly 1953. Népi eredetű karácsonyi játékaink. In: *Vigilia*, 2., 57–63. https://vigilia.hu/pdfs/Vigilia_1953_02_facsimile.pdf#page=3.
- NAGY Éva 2024. *Karácsony-reprezentációk az iskolában. A Thurzó Lajos Általános Iskola alsós osztályainak példája*. Diplomadolgozat. Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka
- NAGY Éva 2025. *Betlehemezés a Thurzó Lajos Általános Iskolában. Záródolgozat*. Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka
- PAPP György 1994. *Betlehemnek nyissunk ajtót!* Betli Könyvkiadó, Szeged
- SZŐKE Anna 2004. A vajdasági betlehemezés sokszínűsége. In: GÁSPÁR Kinga (szerk.): *Szabad-e bemenni betlehemmel?* (Artes Populares 20.) ELTE BTK Folklore Tanszék, Budapest, 127–137.
- TÓTH Péter 1979. *Felekezeti elemi iskolák Zentán. Adalékok a zentai népiskolák történetéhez*. (Monográfia Füzetek.) Dudás Gyula Múzeum- és Levéltárbarátok Egyesülete, Zenta

ABSTRACT • The study examines the activity of the Nativity play group that has been operating for more than two decades at the Thurzó Lajos Primary School in Senta. The aim of the research is to present how one of the most significant dramatic folk customs of the Christmas period appears within the institutional framework of a school, and how the phenomenon can be interpreted within the theoretical framework of representational folklorism. The qualitative research, based on structured interviews, explores the organisational process of the Nativity play, the principles guiding the development of the script, the practice of casting and costume-making, as well as the community-building and pedagogical effects of the performances. The analysis

demonstrates that the institution-to-institution performances do not represent the continuation of the traditional house-to-house custom but rather a staged form of folk culture, which nevertheless consciously strives to preserve the textual and motif heritage of the Senta Nativity tradition. The study concludes that the Nativity play fulfils an identity-forming, value-transmitting and community-building role within the school environment, while serving as an important medium for the living transmission of local cultural heritage.

KEY WORDS • Nativity play, folklorism, representational folklore, school tradition, Senta folk heritage, community building

SAŽETAK • Rad ispituje delatnost grupe vitlejmskih igara koja više od dve decenije funkcioniše u Osnovnoj školi „Turzo Lajos” u Senti. Cilj istraživanja jeste da se prikaže na koji način se jedna od najznačajnijih dramskih narodnih običaja božićnog ciklusa pojavljuje u institucionalnim okvirima škole, kao i kako se ovaj fenomen može tumačiti u teorijskom okviru reprezentativnog folklorizma. Kvalitativno istraživanje, zasnovano na strukturiranim intervjuima, razmatra proces organizacije vitlejmskih igara, principe oblikovanja tekstualnog scenarija, praksu podele uloga i izrade kostima, kao i zajedničke i pedagoške efekte nastupa. Analiza pokazuje da nastupi od institucije do institucije ne predstavljaju nastavak tradicionalnog običaja obilaska od kuće do kuće, već scenski oblik narodne kulture, koji istovremeno svesno teži očuvanju tekstualnog i motivskog nasleđa senčanske tradicije vitlejmskih igara. Zaključuje se da vitlejmske igre u školskom okruženju imaju identitetsku i vrednosnu funkciju, odnosno funkciju izgradnje zajednice, te predstavlja važan prostor živog prenošenja lokalnog kulturnog nasleđa.

KLJUČNE REČI • vitlejmske igre, folklorizam, reprezentativni folklor, školska tradicija, senčansko narodno nasleđe, izgradnja zajednice

Beérkezés időpontja: 2026. január 22.

Elfogadás időpontja: 2026. február 2.